

ÇAĞDAŞ ARAP HİKÂYECİLİĞİNDE BETİMLEME ÖRNEKLERİ

Cüneyt EREN*

M. Vecih UZUNOĞLU**

Özet: Bu çalışmada tasvir (betimleme) hakkında genel bilgi verdikten sonra Çağdaş Arap ediplerinin hikâye ve romanlarında kullandıkları tasvire ait bazı örnekler sunmaya çalıştık. Bunlardan büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, şişmanlık-zayıflık ve biçim ile nitelenenin yanında, karakter ve davranışa; renk, ses, hareket, his, rûhî durum, iç güdü ile korku ve gölgeye dair betimleme örneklerini verdik.

Anahtar Kelimeler: Arap, Betimleme (Tasvir), Hikâye, Roman,

Summary: In this article, after giving general information about description, we tried to give some examples of description that used in novels and stories of Contemporary Arabian litterature. These examples are belongs to qualification of bigness-smallness, length-shortness, fatness-weakness, shape, character and behavior; besides color, sound, action, emotion, mood and instinct; smell and shadow.

Keywords: Arabian, Description (Depiction), Story, Novel.

* Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belâğatı Anabilim Dalı.

** Ar. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belâğatı Anabilim Dalı.

GİRİŞ:

Zihinde tasarlanan konunun, bir plan içerisinde, dilin kendi zevk ve kurallarına uygun olarak yazılıp söylenmesine anlatım denir¹.

Anlatım biçimlerinden biri olan tasvir (betimleme) ise herhangi bir şeyin görünüşünü, kokusunu, tadını, hareketini, karakterini, hissettiklerini ifade etmek ve canlandırmaktır². Tasvir dış dünyadaki herhangi bir şeyle ilgili olduğu gibi metafizik âleme ait bir olguyla alakalı da olabilir. Ruh tasvirleri bu çeşide girer. Çevremizde gördüğümüz ve tabiatta var olan her şey tasvir yoluyla anlatılabilir. Bu çeşit anlatımla ifade olunan şey okuyucunun zihninde canlanır. Tasvir günlük her hangi bir şeyin anlatımında kullanıldığı gibi hikâye, roman, şiir, vb. edebî türlerin anlatımında da kullanılır. İyi yapılmış bir tasvirle kişi görmediği ve bilmediği yerler, olaylar ve olgular hakkında ayrıntılı bir bilgiye sahip olabilir. Tasvirde anlatılanlar okuyucunun gözünde bir resim gibi canlanır ve etkili olur. Hatta tasvirler bazen resimlerden daha etkili olurlar. Çünkü resmin veremediği özellikleri ve ayrıntıları dil ile anlatmak mümkündür.

Tasvirin temel özelliği, yazarın hislerine tesir eden şeyleri çizmesi ve tasvirleri canlandırmasıdır. Bu yüzden tasvir yapanın çok kuvvetli bir gözlem yeteneğine ve belli bir birikime sahip olması gerekir. Bakmak ile görmek aynı şeyler değildir. Herkes çevresini gözler ama eşyanın derinliklerini, onun arka planını aynı güçte göremez. Bunun için bilgiye ihtiyaç vardır. Tasvirde sadece görülenler değil, görülenlerin arkasında mevcut olan, onun oluşmasında etkili olan şeyleri de bilmek gerekir³.

Tasvirde yazar, her hangi bir olgu hakkındaki duygu ve deneyimlerini muhatabının zihninde imge haline getirmeye çalışır. Bu tür anlatımla anlatılmak istenen olgu, muhatabın belleğinde canlı resim halinde müşahhaslaşır. Resimdeki renk ve çizgiler, nasıl işlenen manzarayı canlı ve belirgin hale getirmeye yarıyorsa, yazılı metinde tasvir de bir bakıma aynı vazifeyi görür. Yani tasvir “*Varlıkların durumlarını, özelliklerini, sözcüklerle resim çizer*

¹ “Anlatım” hakkında geniş bilgi için bkz. Sakin Öner, *Kompozisyon Sanatı*, İstanbul 1981, s.61-72; Enise Kantemir, *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Ankara, 1995, s.197-219; Heyet, *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Ankara, 1995, s.188-202; Recep Toparlı, *Türk Dili ve Kompozisyon*, Sivas 2000, s.263-268.

² Fevziye Abdullah Tansel, *İyi ve Doğru Yazma Usulleri III*, İstanbul 1983, s.218.

³ Kemal Yavuz ve diğerleri, *Türk Dili ve Kompozisyon Dersleri*, İstanbul 1996, s.295.

gibi anlatımdır ve okuyucunun gözleri önünde görüyormuşçasına canlandırılmaktadır.”⁴

Tasvir yapılırken, görme, işitme, koklama, dokunma, tatma gibi beş duyu organlarından faydalanılır. Bunlarla elde edilen duyumların hepsine birden gözlem denir. Dolayısıyla betimleme bir nesne üzerinde yapılan gözlemlerin, sıraya konularak tespit edilmesi ve analizi anlamına gelir.

Tasvir yaparken belli bir sıranın takip edilmesi gerekir. Bu; büyükten küçüğe, soldan sağa veya sağdan sola, genelden ayrıntıya veya önem sırasına göre olabilir. Mesela bir kişinin dış görünüşü tasvir edilecekse bu saçıdan ayağına doğru veya ayağından başına doğru belli bir sıra gözetilerek olmalıdır.

Tasvir yaparken yazarın kendinden bir şeyler katıp-katmaması yönüyle tasvir iki kısma ayrılır: Objektif (gözlemci) ve Sübjektif (izlenimci) tasvir. Eğer tasvirde ele alınan konu “olduğu gibi”, beş duyuyla algılandığı şekliyle ifade ediliyorsa bu objektif tasvirdir. Eğer yazar tasvir ettiği konuya kendisinde uyanan izlenimleri de katıyorsa bu sübjektif tasvirdir⁵.

Dünya edebiyatında romantizm akımıyla birlikte önem kazanan tasvir on dokuzuncu yüzyılda ön plana çıkmıştır. Diğer dünya milletlerinde olduğu gibi Arap dünyası da bu akımdan nasibini almış ve Çağdaş Arap Edebiyatında tasvire bolca yer verilmiştir. Bu yüzyılda Çağdaş Arap yazarları, edebi çalışmalarında sosyal ve kültürel konuları işlerken izlenimlerini ve duygularını okuyucuya daha etkili bir şekilde ulaştırabilmek için bu anlatım biçiminden yararlanmışlardır.

Bu çalışmamızda Çağdaş Arap yazarlarının hikâye ve romanlarında kullandıkları tasvirlerden bazı örnekler vermek istiyoruz. Bu örneklerde, anlatılmak istenen bir olay, aktarılmak istenen bir manzara, insan tipi, zihni bir mana ve bütün çeşitleriyle hissiyat, ifadelerde yer bulan harika anlatımı ile okuyucuya neredeyse olayın çekilmiş bir fotoğrafından daha etkili bir ifade biçimiyle sunulmaktadır.

⁴ Kantemir, *a.g.e*, s. 216.

⁵ Sezai Güneş, *Anlatım Bilgisi*, İzmir 1998, s.133-134.

leri

Aşağıda araştırmamızla ilgili çeşitli örnekler, alt başlıkları ile yer almaktadır.

I. NİTELEME (BÜYÜKLÜK-KÜÇÜKLÜK, UZUNLUK-KISALIK, ŞİŞMANLIK-ZAYIFLIK, BİÇİM), KARAKTER ve DAVRANIŞ

a) Necîb Mahfûz ve 'Zukâku'l-Midakk' Adlı Eseri

Necîb Mahfûz⁶, *Zukâku'l-Midakk* adlı eserindeki kahramanlardan Kâmil amca ve Berber Abbâs el-Hulv'u tasvir ederken kullanmış olduğu nitele-

⁶ Necîb Mahfûz Abdülaziz, 1911 yılında dört kardeşten en küçüğü olarak Kahire'nin el-Cemâliyye mahallesinde dünyaya geldi. Babası devlet memuru idi. İlkokulu, Medresetu beyne'l-Kasreyn, liseyi Fuâd el-Evvel Lisesinde okudu. Tahsiline Edebiyat Fakültesi, Felsefe bölümünde devam ederek 1934 yılında mezun oldu. 1938 yılına kadar mezun olduğu fakülte idaresinde kâtip olarak çalıştı. Bu arada, Şeyh Mustafa Abdurrezzak'ın danışmanlığında, *Mefhûmu'l-Cemâl fi'l-Felsefeti'l-İslâmiyye (İslam Felsefesinde Estetik Anlayışı)* isimli teziyle yüksek lisansını tamamladı. 1938-1945 yılları arasında Evkâf bakanlığında parlamento sekreteri olarak çalıştı. 1944 yılında, *Kifâhu Tibe (Tibe'nin Mücadelesi)* adlı romanı ile Eğitim Bakanlığı ödülünü kazandı. 1946 yılında da *Hânu'l-Halîlî* (Bu han, Kahire'de Ezher camii yakınlarında olup içinde turistik süs eşyalarının satıldığı tarihi bir çarşıdır. Roman Bedrettin Aytaç tarafından "*Hân el Halîlî'de*" adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Papirüs Yayınevi, İstanbul 1999) adlı romanıyla Arap Akademi ödülünü kazandı. 1954 yılında evlendi. Ummu Kulsûm ve Fâtıma isimlerinde iki kızı dünyaya geldi. 1958 yılında *Kasru's-Şevk* adlı romanıyla devlet ödülünü kazandı. 1970 yılında edebiyat alanında devlet üstün ödülünü kazandı. 1988 yılında *Zukâku'l-Midakk* adlı romanıyla edebiyat dalında Uluslararası Nobel ödülünü kazandı. (Bu eser Türkçeye Güler Dikmen Nalbantoğlu tarafından "*Ara Sokak*" (Hürriyet Yayınları, 1977), Hasan Akay tarafından "*Sokaktakiler*" (İnsan Yayınları, 1989) adıyla çevrilmiş, ayrıca Sabah gazetesi tarafından da "*Midak Sokağı*" adıyla yayınlanmıştır.) Geriye elli civarında eser bırakan yazarın diğer bazı eserleri şunlardır: *el-Liss ve'l-Kilâb* (Bu roman Rahmi Er tarafından "*Hırsız ve Köpekler*" (Vadi Yayınları, Ankara, 1996) adıyla Türkçeye çevrilmiştir.), *Evlâdu Hâretinâ (Semtimizin Çocukları)*, *el-Harâfiş*, *Rihletu İbn Fattûma*. Necîb Mahfûz, 31 Ağustos 2006 tarihinde vefat etmiştir.

meler, hikayenin geçtiği sahnenin doğal ortamında canlandırılmasını başarılı bir biçimde sağlamaktadır.

"... عم كامل بائع البسبوسة (حلوة عربية لذيذة)، عباس الحلو، الحلاق. دكان عم كامل بائع البسبوسة على يمين المدخل (مدخل زقاق المدق) و صالون عباس الحلو على يساره... ومن عادة عم كامل أن يقتعد كرسيًا على عتبة دكانه... يغط في نومه والمذبة (خصلة من قماش أو شعر يطرد بها الذباب) في حجره لا يصحو إلا إذا ناداه زبون أو داعبه عباس الحلو الحلاق. عم كامل، كتلة بشرية جسيمة، ينحسر جلبابه عن ساقين كقربتين، و تتدلى خلفه عجيذة كالقبة مركزها على الكرسي و محيطها في الهواء، ذو بطن كالبرميل و صدر يكاد يتكور ثدياه، ولا ترى له رقبة، فبين الكتفين وجه مستدير، منتفخ، محتقن بالدم، أخفى انتفاخه معالم قسماته فلا تكاد ترى في صفحته سمات أو خطوط، ولا أنف له ولا عينان وقمة ذلك كله رأس أصلع صغير، لا ينتهي من بيع قطعة بسبوسة حتى يغلبه النعاس، أما صالون الحلو فدكان صغير... ذو مرآة و مقعد غير أدوات الفن (أي الحرفة و هي الجلاقة) و صاحبه شاب، متوسط القامة، ميال للبدانة، بياضوي الوجه، بارز العينين، ذو شعر مرجل ضارب للصفرة على الرغم من سمره بشرته، يرتدي بدلة ولا يفوته لبس المريلة إقتداءً بكبار الأسطوات..."⁷

"Kâmil amca, bir çeşit lezzetli Arap tatlısı olan 'besbûse' satıcısıdır. Abbâs el-Hulv bir berberdir. Besbûse satıcısı Kâmil Amcanın dükkânı girişin, yani Midakk sokağı girişinin sağındadır. Abbâs el-Hulv'un salonu ise solunda..."

Kâmil amcanın âdeti, dükkânının eşiğindeki bir tabureye yerleşmesi ve uykusuna dalmasıdır. Kumaş veya kıllardan sinekleri kovalayan bir sineklik de kucağında, bir müşteri seslenmedikçe veya berber Abbâs el-Hulv onunla şakalaşmadıkça uyanmaz.

Kâmil amca, cüsseli bir vücuda sahip olup su tulumu gibi bacaklarından elbisesi kıvrılıyordu. Çevresi havada, ortası sandalyenin üzerinde (olan) kubbe gibi bir kıcı arkasından sarkıyordu. Varil gibi karınlı, memeleri neredeyse top gibi olan bir göğsü vardı. Onda bir boyun göremezsin. Omuzları arasında kanlı kıpkırmızı kesilmiş, şişkin yuvarlak bir yüz, şişkinliği vücudunun kısımlarını gizlemiş ve neredeyse (vücut) hatları ve özellikleri görünmüyordu. Gözü yok, burnu yok ve bunların hepsinin tepesinde küçük, kel bir baş, besbûse satışını keser kesmez uyku basar.

⁷ Necîb Mahfûz, *Zukâku'l-Midakk*, el-Mektebetu'l-Mu'âsıra, Kahire 1977, s. 6.

el-Hulv'un salonuna gelince, aynalı ve koltuklu, ancak berberlik için gerekli hiçbir malzemenin bulunmadığı küçük bir dükkandır. Sahibi solgun yüzlü, orta boylu, hafif şişman, elips yüzlü, parlak gözlü, teninin esmerliğine rağmen sarıya çalan taranmış saçlı bir gençtir. Büyük ustaları örnek alarak takım elbise giyer ve önlüğü çıkartmaz.”

Parçada görüldüğü üzere yazar, hikâyenin kahramanlarının yaşadığı mekânı ve umumi manzarayı bir iki cümle ile okuyucunun zihninde resmettikten sonra kişi tasvirlerine geçerek genelden özele tedrici olarak bir geçiş yapmıştır. Adeta Midakk sokağına giren birinin ilk etapta gözüne çarpacak olan hususları muhataba aktardıktan sonra okuyucuyu Kamil amcanın karşısına dikmiş, aşağıdan yukarıya doğru muhatabını süzen biri gibi Kamil amcayı tasvir etmiştir. Önce bacaklarını su tulumuna, sonra sırasıyla kalçasını kubeye, karnını varile, göğsünü topa benzetmiştir. Ardından boynunu ve başını betimlemiştir. Bunu yaparken de vücut hatlarına ait ayrıntıları, özellikle kafasına ait belirgin vasıfları okuyucunun zihninde kelimelerle canlanması sağlamıştır.

Necîb Mahfûz, Kamil amcanın iri cüssesini okuyucunun zihnine aktarırken kendisinde uyanan izlenimleri benzetme yoluyla ifade ettiğinden dolayı bu betimlemenin sübjektif olduğunu söylememiz mümkündür. Buna karşılık berber Abbâs'ı ise herhangi bir benzetmeye başvurmaksızın daha objektif kriterlerle takdim ettiğini görüyoruz.

Ayrıca yazar Midakk sokağında günlük yaşanan rutin bazı olayları da resmetmiştir. Kamil amcanın kucağında sineklikle tabure üzerinde kestirmesi, komşusu berberin onunla şakalaşması, berberin büyük ustalara olan özentisi sebebiyle takım elbise ve önlük giymesi davranış ve karakter tasvirlerindedir.

b) et-Tayyib Sâlih ve 'Ursu'z-Zeyn' Adlı Eseri

Yazar⁸, *Ursu'z-Zeyn* adlı eserinde *Zeyn* adlı karakteri okuyucuya öyle ustalıklarla takdim eder ki, bu konuda verilebilecek en güzel örneklerden biridir.

⁸ et-Tayyib Sâlih 1929 yılında Sudan'da dünyaya geldi. Yüksek tahsilini Hartum Üniversitesi Fen Fakültesi'nde yaptı. Daha sonra Londra'da İngiliz radyosunda çalıştı. İngiltere'de bulunduğu süre içinde Uluslararası ilişkiler okudu. 1984-1989 yılları arasında merkezi Katar'da bulunan UNESCO'nun körfez ülkeleri temsilcisi olarak çalıştı. Romanlarında tasvir özelliği ile dikkat çeken et-Tayyib Sâlih'in bir çok eseri

"...كان وجه الزين مستطيلاً، ناتئ عظام الوجنتين والفكين وتحت العينين. جبهته بارزة مستديرة، عيناه صغيرتان محمرتان دائماً، محجراهما غائران مثل كهفين في وجهه. ولم يكن على وجهه شعر إطلاقاً، لم تكن له حواجب ولا أجفان، وقد بلغ مبلغ الرجال وليست له لحية أو شارب.

تحت هذا الوجه رقبة طويلة، والرقبة تقف على كتفين قويتين تنهدلان على بقية الجسم في شكل مثلث. الذراعان طويلتان كذراعي القرد. اليدان غليظتان عليهما أصابع مسحوبة تنتهي بأظافر مستطيلة حادة، الصدر مجوف والظهر محدودب قليلاً، والساقان رقيقتان طويلتان كساقَي الكركي، أما القدمان فقد كانتا مفرطحتين عليهما آثار جروح قديمة..."⁹

"Zeyn'in uzun yüzü vardı. Elmacık, çene ve yanak kemikleri belirgindi. Yuvarlak, açık bir alnı vardı. Gözleri kısık ve daima kızarıktı. Çökük göz çukurları adetâ yüzünde iki mağara gibiydi. Yüzünde kesinlikle tüy yoktu. Kaşları ve kirpikleri yoktu. Buluğ çağına ermiş ancak bıyık ve sakalı yoktu.

Bu yüzünün altında uzun bir boynu vardı. Boynu, vücudunun geri kalan kısmına üçgen şeklinde sarkan güçlü omuzlarına oturuyordu. Kolları maymun kolları gibi uzundu. Elleri kaba, parmakları kıvrık olup uzun ve keskin tırnaklar ile sona eriyordu. Göğsü çukur, sırtı azıcık kambur, bacakları turna kuşunun bacakları gibi ince ve uzundu. Ayakları yayvandı ve üzerlerinde eski yara izleri bulunuyordu."

Yazar, örnek olarak sunduğumuz bu parçada Zeyn isimli karakterini tasvir ederken, Necîb Mahfûz'un yukarıda yaptığının aksine, tepeden aşağıya doğru bir sıralama takip etmiştir. Önce kafasını ayrıntılı bir şekilde betimledikten sonra boynunu, omuzlarını, kollarını, göğsünü, bacaklarını ve en sonunda ayaklarını nitelemiştir. Burada yazar tasvirine biraz canlılık ve abartı katmak için, kahramanının bazı uzuvlarını tabiatta var olan şekillere ve canlılara benzetmiştir. Göz çukurlarını mağaraya, kollarını maymun kollarına, bacaklarını ise turna kuşunun bacaklarına benzetmiştir.

manlarında tasvir özelliği ile dikkat çeken et-Tayyib Sâlih'in bir çok eseri bulunmaktadır. Bunların başında 1962 yılında telif ettiği *Ursu'z-Zeyn* adlı bu romanı gelir. *Mevsimu'l-Hicre ila's-Şimâl* (Bu eser Özdemir İnce tarafından "Göç Mevsimi" adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Adam Yayıncılık, 1982), *Meryûd*, *Dûmetu Vuddu Hâmid* ve *Nahletun 'ala'l-Cedvel* diğer belli başlı eserleridir.

⁹ et-Tayyib Sâlih, *Ursu'z-Zeyn*, Dâru'l-Avde, Beyrut 1970, s. 12.

Ayrıca yazar, kahramanın bazı uzuvlarında büyükten küçüğe doğru bir sıralama takip etmiştir. Örneğin omuzlarından bahsettikten sonra sırasıyla kollarını, ellerini, parmaklarını, hatta tırnaklarını bile tasvir etmiştir.

Bazen yazarın tasvirinde yer verdiği küçük ayrıntılar, hikâyenin kurgusu içinde temas edeceği hususlara zemin hazırlar niteliktedir. Kahramanın ayaklarındaki eski yara izleri, göğsünün çukur, sırtının azıcık kambur, elmacık, çene ve yanak kemiklerinin belirgin olması yazarın işlediği konuya ve ana fikre destek veren birer küçük betimlemelerdir. Çünkü Zeyn'in bu şekildeki tasviri o toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısıyla yakından ilgilidir.

c) Mahmud Teymûr ve 'es-Sâih' Adlı Hikâyesi

Mahmud Teymûr¹⁰, eserinde, kitapevini öylesine kelimelerle zihinlerde resmeder ki okuyucu kendini orada raflar ve kitaplar arasında dolaşıyormuş gibi hisseder:

"ولعل أحسن أوقاته التي يقضيها هو الوقت الذي يصرفه في تلك المكتبة. والمكتبة عبارة عن مكان متداعي الأركان رطبه، ليس به مقاعد للجلوس غير مقعد طويل من الخشب ملتصق بالجدار، مفروش عليه قطعة من البساط لا لون لها ولا شكل. أما الكتب المعروضة

¹⁰ Ahmed Teymûr Paşa'nın oğlu olan Mahmud Teymûr, 1894 yılında Kahire'de doğdu. Liseyi bitirdikten sonra Yüksek Ziraat Okuluna kaydolur, ancak yakalandığı tifo hastalığı nedeniyle eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalır. Ardından tedavi için Avrupa'ya gider ve burada edebiyata ilgi duyar. Rus ve Fransız edebiyatını tahsil eder. Mısır'a döndüğünde roman, hikaye ve tiyatro sahasında eserler yazmaya başlar. Hikâye ve tiyatro alanında meşhur olur ve "şeyhu'l-kıssa'l-'Arabiyye" olarak tanınır. Kısa hikâye yazımıyla edebiyat hayatına başlayan Mahmud Teymûr daha sonra toplumsal olayları konu alan uzun hikâyeler kaleme alır. Eserlerinde yansıtmış olduğu en önemli unsur çağdaş çevre ve Avrupaî öğretileri içeren sosyal değerlerdir. Çalışmalarında sık sık, aristokrat bakış açısıyla çeşitli toplum birimlerindeki kişisel hataları konu edinmiştir. Batı edebiyatındaki tenkit anlayışından, özellikle de Rus ve Fransız edebiyatında sembolleşmiş Turgenyev ve Maupassant'dan etkilendiği gözlemlenmektedir. 1973 yılında vefat etmiştir.

Belli başlı eserleri şunlardır: *eş-Şeyh Cum'a*, *Receb Efendî*, *el-Atlâl*, *Nidâu'l-Mechûl*, *Fir'avnu's-Sağîr*, *Bintu's-Şeytân*, *Selvâ fî Mehebbi'r-Rîh*, *Kleobatra fî Hâni'l-Halîlî*, *Halfe'l-Lisâm*, *Sâirûn*, *Îla'l-Likâ Eyyuhe'l-Hub*, *Ene'l-Kâtil* ve diğerleri.

للمبيع فهي خليط من مخطوط ومطبوع أهمها كتب أولية يحتاج إليها الأزهريون في دراستهم
موضوعة كلها بإهمال على رفوف خشبية يكسوها الغبار العتيق. يأتي ناجع بك إلى المكتبة
ويدخل بكل هيبة ووقار فيقوم الشيخ سلام صاحبها ويتقدم ليقبل يديه ويقول له بكل احترام
وهو ينظف بمنديله الأحمر الكبير قطعة البساط التي لا لون لها ولا شكل:
- تفضل يا سيدي العلامة.¹¹

“Belki de hayatının en güzel vakitlerini bu kitapevinde geçirmekteydi.
Kitapevi ise duvara bitişik tahtadan uzun bir oturak dışında, oturmak için
her hangi bir şeyin bulunmadığı, şekli ve rengi olmayan bir parça halı döşe-
li, çevresi rutubetli, köhne ve dört köşeli bir yerdi.

Satış için sergilenmiş kitaplara gelince, bunlar da üzerlerini yıllanmış
tozların kaplamış olduğu tahta raflara gelişigüzel konulmuş, öncelikle
Ezherlilerin öğrenimlerinde ihtiyaç duydukları el yazması ve matbu karışımı
eserlerdi.

Naci Bey ofise gelir, olanca heybet ve vakarla içeri girer, ofis sahibi
Şeyh Sellâm ayağa kalkar, ellerini öpmeğe yeltenir ve kırmızı büyük mendi-
liyle şekli ve rengi kalmamış halı parçasını temizlerken büyük bir saygı ile
ona:

—Buyurun sayın âlim efendim. der...¹².

Görüldüğü gibi yazar kitapevini tasvir ederken, öncelikle buraya ilk de-
fa giren ve etrafı süzen bir kişinin dikkatini çekecek hususları zikretmektedir.
Önce içerinin rutubetli ve köhne oluşundan bahseder. Daha sonra kitapevinin
içindeki eşyaları ve bu eşyaların bakımsız ve eski olmalarını nazara verir.
Kitapların gelişi güzel konulduğundan, temizliğe, tertip ve düzene riayet edil-
mediğinden bahseder. Burada yazar tasvirinde genelden özele doğru bir seyir
takip etmiştir. Betimlemeye odanın duvarlarından başlayıp tasvirini raflardaki
kitaplarda bitirmiştir.

¹¹ Mahmud Teymur, *eş-Şeyh Cum`a ve Kısas Uhra*, el-Matba`atu`s-Selefiyye, Mısır 1925, s.127.

¹² Nurullah Yılmaz - Cüneyt Eren, “Turist -Çağdaş Arap Hikâyesinden Bir Örnek”, *Yedi İklim Dergisi*, 2001.

leri

Ayrıca yazar Naci Bey ile Şeyh Sellâm'ın karakter ve davranışlarını o dönemin sosyo-kültürel yapısını yansıtacak şekilde başarılı bir biçimde tasvir etmiştir.

d) Muhammed Teymûr'un 'fi'l-Kitâr' Adlı Hikâyesi

Yazar Muhammed Teymûr¹³ öyküde geçen hocanın tasvirini başarılı bir şekilde yapmış ve adeta okuyucunun zihninde onu resmetmiştir.

"ودخل شيخ من المعتمين، أسمر اللون طويل القامة، نحيف القوام كث اللحية، له عينان أقفل أجفانهما الكسل، فكأنه لم يستيقظ من نومه بعد. وجلس الأستاذ غير بعيد عني، وخلق مركوبه الأحمر قبل أن يتربّع على المقعد، ثم بصق على الأرض ثلاثة ماسحا شفثيه بمنديل أحمر يصلح أن يكون غطاء لطفل صغير. ثم أخرج من جيبه مسبحة ذات مائة حبة وجعل يردد اسم الله والنبي والصحابة والأولياء والصالحين"¹⁴

"İçeriye esmer tenli, uzun boylu, ince yapılı, gür sakallı ve sarıklı bir hoca girdi. Göz kapakları tembellikten kapanmaktaydı. Hâlâ uykusundan uyanmamış gibiydi. Hoca yakınımaya oturdu. Oturağın üzerine bağdaş kurmadan önce kırmızı ayakkabılarını çıkardı. Sonra üç kere yere tükürdü ve küçük bir çocuğa örtü olabilecek kırmızı mendiliyle dudaklarını sildi. Daha sonra cebinden yüzlük tespihini çıkararak Allah'ın, peygamberin, sahabe-nin, evliyanın ve sâlih insanların isimlerini tekrarlamaya başladı."¹⁵

¹³ 1892'de Kahire'de doğmuştur. Mısırlı edip Ahmed Teymûr Paşa'nın oğludur. Aynı zamanda Arap Edebiyatında kısa hikâyenin kurucusu olan Mahmûd Teymûr'un büyük kardeşidir. İlk ve orta öğrenimini Kahire'de tamamladı. Hukuk tahsili yapmak üzere Paris'e gitti. Orada edebiyatla ilgilendi ve tiyatronun esaslarını öğrendi. 1914 yılında Mısır'a döndü. Burada kendini tamamen edebiyata ve tiyatroya verdi. Eserlerinin temel malzemesini sosyal hayatın zorlukları, çiftçiler ve yaşadıkları baskılar, yolsuzluklar, kadınlar ve sorunları oluşturur. 1921 yılında henüz 29 yaşında iken vefat etmiştir. Arap tiyatrosunun öncülerinden olan Muhammed Teymûr bu alanda dört eser kaleme almıştır. Bunlar: *el-'Uşfûru fi'l-Kafes*, *'Abdussettâr Efendi*, *el-'İşretu't-Tayyibe*, *el-Hâviye*'dir. Öyküleri ise ölümünden sonra *Mâ Terâhu'l-'Uyûn* adıyla bir koleksiyonda toplanarak yayımlanmıştır.

¹⁴ Muhammed Teymûr, *Mâ Terâhu'l-'Uyûn: Kita' Kısasıyye Mısriyye*, ed-Dâru'l-Kavmiyye, Mısır 1964, s.5.

¹⁵ Tercüme, Musa Yıldız'ın "Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü" isimli makalesinden alınmıştır. Bkz. *Nüşa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Yıl: II, Sayı: 4, Kış 2002, s.48.

Yazar burada yaşadığı toplumda sıkça rastlanan hoca tipini başarılı bir biçimde okuyucusuna aktarmaktadır. Ayrıca metinde genelden özele doğru bir betimleme takip edilmiştir. Önce hocanın rengi, boyu gibi genel yapısını bildiren özellikleri resmedilmiş, daha sonra yüzünün şekli tasvir edilmiştir.

Ayrıca metinde karakter ve davranış tasvirine de yer verilmiştir. Hoca-nın kompartımana girer girmez bağdaş kurarak oturması, yere üç defa tükür-mesi, büyük mendiliyle dudaklarını silmesi ve yüzlük tespisiyle zikre koyul-ması karakterini yansıtan davranışlar olarak dikkat çekmektedir.

II. RENK, SES, HAREKET, HİS, RUHİ DURUM ve İÇGÜDÜ

a) Gassân Kenefânî ve 'Âlemun Leyse Lenâ' Adlı Eseri

Yazar Gassân Kenefânî¹⁶, *Âlemun leyse lenâ* adlı romanında okuyucu-ya, kafeste hapis kalmış saka kuşunun biçim, renk, hareket ve hissini şu şekil-de tasvir eder:

¹⁶ Gassân Kenefânî, 1936 yılında Filistin'in Akka kentinde dünyaya geldi. Babası avukat olan Gassân, ilkokulu Yafa'da Medresetu'l-Ferîr'de okurken 1948 savaşı patlak verdi. Ailesi önce Lübnan'a, sonra Suriye'ye taşındı. 1953 yılında ortaokulu, 1955 yılında Şam'da liseyi bitirdi. Ardından Şam Üniversitesi Edebiyat fakültesini okudu. Kuveyt'te öğretmenlik yaptı. 1960 yılında Kuveyt'ten Lübnan'a geçti. 1966 yılında Yazar Dostları ödülünü kazandı. Önce *Muharrir* gazetesine, ardından da 1967-69 yılları arasında *Envâr* gazetesine müdürlük yaptı. 8 Temmuz 1972 yılında şehid edildi.

Yazarın roman, hikâye, tiyatro ve siyaset alanlarında birçok kitabı bulunmaktadır. Romanlarında siyasî mesajlara yer verir. Bu roman ve hikâyelerinden en önemlileri, *Mevtu Serîr Rakam 12* (Bu öykü ile ilgili çalışmalar için bkz. Rahmi Er, "12 Numaralı Yatağın Ölümü", *Öykü Seçkisi*, (Hazırlayan: Gürsel Aytaç), Gündoğan Yayınları, Ankara 1991, s.56-71; Rahmi Er, "12 Numaralı Yatağın Ölümü Üzerine", *Kayıtlar Dergisi*, 6 (1991), s.34-43.), *Ardu Purtukâli'l-Hazîn*, *Ricâalun fi's-Şems* (Eser Nihal Yeğınobalı tarafından "Güneşteki Adamlar" adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Alan Yayınları / Çağdaş Edebiyat Dizisi, 1986), *Âlemun Leyse Lenâ*, *Mâ Tebekkâ Lekum*, *Umm Sa'd*, *Âidun ilâ Hayfâ* adlı eserleridir.

leri

"... في قمة القفص تعلق الحسون المذعور بساقيه الرفيعتين بينما كان يرجف نافضاً رأسه بعنف، محدقاً إلينا بعينين صغيرتين غارقتين في السواد الداكن المحيط بهما، متوقدتين بالتماع حاد، وكانت مقدمة رأسه تستبغ بلون قرمزي ملتهب فتعطي وجهه الدقيق سمة من سمات العنف العاجز الحزين، كان وجهاً مسحوقاً، فيه الشيء الكثير من البطولة، منقاره الأصفر الحار، وكان يبدو بسبب البقع الحمراء والسوداء التي نقشت رأسه غاضباً كأعنف ما يكون الغضب، حزيناً حتى يكاد يبكي، وأنه بجسمه الصغير المتحفر وقبضته المشدودتين وعينيه البراقتين الغاضبتين يعقد العزم على شيء رهيب..."¹⁷

"Saka kuşu, çevresini kuşatan mat siyaha gark olmuş küçük gözlerini bize dikip, parlak ve keskin yanan gözleriyle bakarak, başını hışımla titretip çarparken, ince bacaklarıyla, korkmuş bir şekilde kafesin tavanına tutundu. Başının ön tarafı alev kırmızısı renkle boyanmış, ince yüzüne üzüntülü, âciz, hışımlı bir görüntü vermekteydi. Bu üzerinde bir çeşit kahramanlık bulunan hırpalanmış bir yüzdü. Gagası keskin sarı, başını nakşeden siyah ve kırmızı benekler sebebiyle son derecede kızgın görünüyordu. Neredeyse ağlayacak kadar üzgün. Kızgın berrak gözleriyle ve şiddetli kavramasıyla atlamaya hazır küçük vücudu ile korkunç bir şeye girişmeye azmetmiş..."

Yazar metinde kafes içinde korkmuş vaziyetteki saka kuşunun hareketlerini ve duygularını oldukça canlı bir biçimde betimlemektedir. Kuşun başını sert bir şekilde titretmesini, küçük gözlerini dikip bakmasını ve ince bacaklarıyla kafesin tavanına tutunmasını tasvir ederken onun o korku anındaki davranışlarını okuyucunun zihninde başarılı bir şekilde canlandırmakta, adeta o minik kuşun duygularına tercüman olmaktadır. Onun esareten kurtulma içgüdüsünü ve bu uğurda verdiği mücadeleyi, küçücük bedenine rağmen büyük işlere azmedişini, o küçük parlak gözlerinin kızgınlığını, ayaklarıyla tutunduğu yeri sıkı sıkı kavramasını, kısacası içinde bulunduğu ruh halini etkili bir şekilde okuyucuya aktarmaktadır.

Burada el-Kenefânî'nin kuşun üzerindeki renklerden hareketle edindiği izlenimlerini okuyucuya betimlemesi onun sübjektif (izlenimci) bir tasvir yaptığını ortaya koymaktadır. Zira kuşun başının ön tarafındaki alev kırmızısı renkten hareketle onun üzüntülü, âciz, yıpranmış ve kahramanlığa dair bir çok şeyi barındıran bir görünüme sahip olduğunu ifade etmektedir. Aynı şekilde

¹⁷ Gassân Kenefânî, *Âlemun Leyse Lenâ*, Beyrut 1965, s.14.

başındaki kırmızı ve siyah benekler sebebiyle çok kızgın ve ağlayacak derecede üzgün görüldüğünü adeta kelimelerle muhatabın zihninde resmetmektedir.

b) Yûsuf İdrîs ve 'el-Harâm' Adlı Eseri

Yûsuf İdrîs¹⁸, eserinde, teftîş arazisinde, gece vaktindeki sessizliği ve sükûneti, bu sessizliği bozan kanal suyundaki cismi canlı bir şekilde okuyucuya şu ibârelerle tasvir ediyor:

"في تلك البقعة من شمال الدلتا حيث يمتد التفتيش واسعا عريضا لا يكاد البصر يصل إلى مداه، كانت الدنيا تمر بلحظة السكون التام، حين يكون الليل وما فيه من نقيق وصرير قد ولى وحين لا يكون النهار الكامل بأصواته وضجيجه قد أقبل بعد، سكون تام مطبق وكأنما ستقوم القيامة بعده، سكون جليل مهيب تتردد حتى أدق الكائنات في خدشه. لم يكن يجرؤ على خدشه إلا نصف كرة أبيض كان يغوص في ماء التربة ثم يطفو ليعود يغوص محدثا خرخشة تتعالى وتدوي في رحابة السكون"¹⁹

"Deltanın kuzeyinde bu yerde, sınırları gözle görülemeyen uçsuz bucaksız teftîş arazisi uzanır. Gece olduğunda kurbağaların vıraklaması ve cırcır böceklerinin sesi dışında dünyayı tam bir sükûnet kaplardı. Sesiyle ve

¹⁸ Yûsuf İdrîs, 1927 yılında Mısır'ın şark vilâyetlerinden Fâkûs'a bağlı Bayrûm köyünde dünyaya geldi. İlk, orta ve lise tahsilini devlet okullarında tamamladıktan sonra Kâhire Üniversitesi Tıp Fakültesine girdi ve buradan 1951 yılında mezun oldu. Öğrencilik yıllarında Marksist akımın etkisinde kaldı ve sol fraksiyonlara bağlı öğrenci hareketlerine katıldı. Kısa hikâyelerini 1950 yılından itibaren yayınlamaya başladı. "Erhasu Leyâlî" isimli kısa hikâyelerini topladığı ilk eseri 1954 yılında yayımlandı. Doktorluk mesleğini benimsemeyen Yûsuf İdrîs meslektaşları Tevfîk el-Hakîm ve Necîb Mahfûz gibi mesleğini bırakarak edebiyata yöneldi. *Rûzu'l-Yûsuf*, *eş-Şa'b*, *el-Mısır* ve *el-Cumhûriyye* adlı gazete ve dergilerde editörlük yaptı. 1961 yılında *el-Ehrâm* gazetesinde çalışmaya başladı. Aynı yıl Cezâyir'e giderek "Ülkenin Bağımsızlığı Cephesi" hareketine katılarak Fransızlara karşı mücadele verdi. 1964 yılında Cemâl Abdünnâsır tarafından edebiyat ödülüne lâyık görüldü. Aynı daldaki ödülü 1988 yılında Saddâm Hüseyin'den aldı. 1990 yılında ise kendisine Hüsnü Mübârek tarafından takdir nişanı verildi. Hayatının son yıllarını beyin kanseri ile mücadele ederek geçiren Yûsuf İdrîs 1991 yılında bu hastalığa yenik düşerek hayata gözlerini yumdu.

Geriye roman, kısa öykü ve tiyatro alanında birçok eser bırakmıştır. Bunlar arasında *Meliku'l-Kutn*, *Cumhûriyyetu Ferhât*, *el-Behlevân*, *Beytün min Lahm*, *Kâ'u'l-Medîne*, *Ricâlün ve Sîrânün*, *Âhiru'd-Dünyâ*, *el-Harâm*, *el-'Ayb*, *el-Beydâu* zikredilebilir.

¹⁹ Yûsuf İdrîs, *el-Harâm*, Bağdat 1984, s. 5.

leri

gürültüsüyle tam olarak başlamayan gündüz henüz oluyordu. Ortaliğa tam bir sessizlik hâkimdi ve sanki arkasından kıyamet kopacaktı. En küçük yaratıkların bile bozmaya tereddüt ettiği büyük bir sessizlik... Kanal sularında bir batıp bir çıkan yarım küre şeklinde beyaz bir cisim dışında bu sessizliği bozmaya kimse cesaret edemedi. Yükselen ve yankılanan hışırtısıyla sessizliği bozuyordu..."²⁰

Yazar burada uçsuz bucaksız geniş bir arazide, gecenin gündüze dönmeyen önceki tanyeri sessizliğinin resmini kelime gruplarıyla okuyucunun zihnine adeta tablo halinde çizilmiş gibi takdim etmektedir. Gecenin en sessiz vakti gecenin bittiği ve gündüzün başladığı andaki zaman dilimidir. Bu vakitte karanlığın müzisyenleri kurbağalar ile cır cır böcekleri artık susmuş, gündüzün gürültüsü ise henüz başlamamıştır. Yazar bu vakti, insanların hiç bilmediği ama tahmin edebildiği kıyamet öncesi sessizliğe benzetmiştir. Bütün varlıklar sanki nefeslerini tutmuş sessizliği ilk bozan kişi olmamak için tüm gayretlerini sarfetmektedirler.

Ayrıca yazar varlıklara sessizliği bozup bozmama iradesini verircesine hiçbirinin, hatta en küçüğünün bile bu ürkütücü sessizliği delmeye cesaret etmediğini ifade etmektedir. Buna rağmen kanaldaki yarım küre şeklindeki cismin suya batıp çıkarken çıkardığı sesin bu kıyamet sessizliğini bozduğunu belirtirken, ses ve sessizliğin de betim unsuru olarak takdim edilebileceğini gözler önüne sermektedir.

III. KOKU, GÖLGE ve ROMANTİZM

a) Ğâde es-Semmân ve 'Harîku zâlike's-Sayf Adlı Eseri

Yazar Ğâde es-Semmân²¹, *Harîku zâlike's-Sayf* adlı romanında okuyucuya, koku, gölge ve biçimi şöylece tasvir etmektedir:

²⁰ Tercüme, Musa Yıldız'ın "Yûsuf İdrîs'in el-Harâm Adlı Romanı" isimli makalesinden alınmıştır. Bkz. *Nûsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 2, Yaz 2001, s.131-132.

²¹ Hanım edebiyatçılardan Ğâde es-Semmân 1942 yılında Lübnan'da dünyaya geldi. Şam Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngilizce bölümünden mezun oldu. Beyrut Amerikan

"...ها نحن في دار عتيقة، تفوح من جدرانها رائحة عفونة و كحول و عطور رخيمة... الأبواب مفتوحة على بعضها، وقد تناثرت فيها الطاولات والمقاعد الخشبية المهترئة،... المكان مظلم بما فيه الكفاية لترى أن حول بعض الطاولات نساءً سمينات وتعفيك الظلمة من تفاصيلهن..."²²

"Eski bir evdeyiz, duvarlarından küf, alkol ve hafif parfüm kokuları yayılmakta...."

Kapılar karşılıklı olarak birbirine açılmış, yıpranmış tahta masa ve sandalyeler odanın içine saçılmış...

Ortalık yeteri kadar karanlık, bazı masaların etrafında şişman kadınları görürsün, ancak karanlık, senden onların detaylarını gizler."

Yazar burada evi tasvir etmeye başlarken kişinin ilk önce dikkatini celbedebilecek hususlardan başlamıştır. O da evin duvarlarına sinmiş olan küf, alkol ve parfüm kokularıdır. Çünkü insan burnu hassastır ve tanımadığı bir yere girdiğinde ilk karşılaştığı şey içerideki kokudur. Yazar bunu göz önüne alarak ilk önce evdeki kokuyu tasvir etmiştir. Daha sonra evin şeklini, karşılıklı bir birine açılan kapılarını, masa ve sandalyelerini betimlemiştir.

b) Necîb Mahfûz'un 'el-Liss ve'l-Kilâb' Adlı Romanı

Necîb Mahfûz romanında yer yer içerik olarak romantik izler taşıyan tasvirlerle yer verir. Bunlardan bir tanesi de romanın kahramanı Sa'îd Mehrân'ın, akıl hocası Ra'ûf 'Ulvân ile görüşmek için gittiği işyerinde onu

Üniversitesinde yüksek lisans yaptı. Daha sonra Şam Üniversitesinde ders vermenin yanında gazetecilik ve radyo programcılığı yaptı.

Yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır: *Aynâke Kadrî, Lâ Bahra fi Beyrût* (Bu eser Metin Fındıkçı tarafından "Beyrut'ta Deniz Yok" (Avesta Yayınları/Doğu Rüzgarı Dizisi, İstanbul, 2002) adıyla Türkçeye çevrilmiştir.), *Leylu'l-Gurebâ, Hub, A'lentu aleyke'l-Hubbe, Kavâbîsu Beyrût, el-Cesedu Hakîbetu Sefer, İ'tikâlu Lahzatin Hâribe, es-Sibâhatu fî Buhayrati's-Şeytân ve Harîku zâlike's-Sayf.*

²² Ğâde es-Semmân, *Rahîlu'l-Merâfi'i'l-Kadîme: Kısas, Menşûrâtu Ğâdetu's-Semmân*, 5. Baskı, Beyrût 1983, s.70.

leri

bulamaması üzerine beklemek için oturduğu mekânın tasviridir. Yazar Nil kordonundaki havayı şu şekilde aktarıyor:

"افترش العشب الندى عند كورنيش النيل بشارع النيل ومضى ينتظر. انتظر طويلا على كئيب من شجرة حجبت ضوء المصباح الكهربائي، تحت سماء غاب عنها الهلال مبكرا تاركا النجوم تومض في ظلمة رهيبية. وجرت نسمة رقيقة لطيفة مقطرة من أنفاس الليل عقب نهار أحمر طغى فيه الصيف طغيانه."²³

"Nil caddesindeki, Nil kordonunda ıslak otlar üzerine sere serpe uzandı ve beklemeye koyuldu. Elektrik lambasının ışığını engelleyen bir ağacın yanında uzun süre bekledi. Gökyüzünde hilal çabuk kaybolmuş, geride korkunç karanlıkta göz kırpan yıldızlar kalmıştı. Yazın etkisi olanca gücüyle hissettirdiği sıcak günün ardından, gecenin nefeslerinden süzülüp gelen hafif bir esinti çıktı."²⁴

Yazar burada yıldızlı bir gecenin sessizliğinde nemli otların üzerinde uzanan ve ağacın yaprakları arasından süzülen sokak lambasının ışıklarını seyrederek bekleyen kahramanının romantik ortamını betimlemektedir.

c) Muhammed Teymûr'un 'fi'l-Kitâr' Adlı Hikâyesi

"صباح ناصع الجبين يجلي عن القلب الحزين ظلماته، ويرد للشيخ شبابه، ونسيم عليل ينعش الأفئدة، ويسري عن النفس همومها، وفي الحديقة تتمايل الأشجار يمنة ويسرة كأنها ترقص لقدم الصباح، والناس تسير في الطريق وقد دبّت في نفوسهم حرارة العمل، وأنا مكتئب النفس أنظر من النافذة لجمال الطبيعة، وأسائل نفسي عن سر اكتئابها فلا أهتدي لشيء."²⁵

"Pırıl pırıl bir sabah, hüznü kalbin karanlıklarını aydınlatıp, ihtiyara gençliğini geri veriyordu. Tatlı bir rüzgâr gönülleri canlandırıp, ruhun kederini gideriyordu. Bahçede ağaçlar sağa sola yatarak adeta sabahın gelişine dans ediyorlardı. İnsanlar, çalışma aşkı içlerinde depreşerek yolda

²³ Necîb Mahfûz, *el-Liss ve'l-Kilâb*, Kahire 1977, s.29.

²⁴ Tercüme, Musa Yıldız'ın Necîb Mahfûz'un "el-Liss ve'l-Kilâb Adlı Romanı" isimli makalesinden alınmıştır. Bkz. *Nüşa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Yıl: II, Sayı: 5, Bahar 2002, s.29.

²⁵ Ahmed Mekkî et-Tâhir, *el-Kıssatu'l-Kasîra Dirâse ve Muhtârât*, 4. Baskı, Dâru'l-Ma'ârif, Mısır 1985, s.108.

yürüyorlardı. Ben ise üzgün bir halde pencereden tabiatın güzelliğini seyrediyor, kendi kendime üzüntümün sırrını sorguluyor; ancak bir sonuca varamıyordum."²⁶

Burada yazar güneşli bir günün sabahını ve böyle pırıl pırıl bir sabahın insan psikolojisi üzerindeki etkisinin nasıl tezahür ettiğini tasvir etmektedir.

Tabiatla sıkı bir bağı olan insanoğlunun berrak ve günlük-güneşlik havalarda enerjik ve pür neşe olmasına karşılık kapalı ve basık havalarda kötümser ve canının sıkılması bilinen psikolojik bir ruh halidir. Burada yazar güneşli berrak bir sabahın insanın kalbindeki hüznüleri giderdiğini ve yaşlı insana gençliğindeki gibi enerji verdiğini ifade ederek insanların coşkulu bir şekilde işlerinin yolunu tuttuklarını zikreder.

Yazara göre sabahın güzelliğinden etkilenen sadece insanlar değildir. Ağaçlar da sabah esen serin meltemle sağa sola yatarak adeta sabahın gelişini kutlar gibi dans ederler.

Bütün bunlar dışarıda yaşanırken hikâyenin kahramanı sebebini bilemediği bir üzüntü içindedir. Her ne kadar bu üzüntünün sebebini sorgulasa da bir neticeye varamamaktadır. İçi buruk bir şekilde içinde bulunduğu ruh halinin tamamen zıddı bir manzarayı evinin penceresinden seyretmektedir. Bu ise yazarın tasvir ettiği diğer romantik bir enstantanedir.

IV. SONUÇ

XIX. yüzyılda dünya edebiyatında romantizm akımıyla birlikte önem kazanan betimlemenin Arap edebiyatını da etkisi altına alması normaldir. Çağdaş Arap edipleri hikâye ve romanlarında bir anlatım türü olan betimlemeye sık sık başvurup bunu başarılı bir şekilde eserlerinde kullanmışlardır. Bu sayede hedef kitleye daha etkili ve canlı bir şekilde mesajlarını ulaştırmışlardır. Yazarlar yaptıkları betimlemelerle bir olay hakkında zihinsel bir imge ortaya koymuşlar, hadisenin fotoğrafını kelimelerle okuyucunun zihninde adeta canlandırmışlardır. Bunu yaparken kimi zaman kendilerinden bir şeyler

²⁶ Tercüme, Musa Yıldız'ın "Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü" isimli makalesinden alınmıştır. Bkz. *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Yıl: II, Sayı: 4, Kış 2002, s.49.

leri

katarak sübjektif tasvirler yapmış kimi zaman da olayı çıplak haliyle okuyucunun önüne sererek objektif tasvirlerle yer vermişlerdir.

Bu çalışma da göstermiştir ki; büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, şişmanlık-zayıflık, renk, ses, hareket, his, rûhî durum, iç güdü, koku ve gölge gibi betimlemenin temel unsurları Çağdaş Arap edipleri tarafından başarılı bir şekilde kullanılmıştır. Örnek olarak verdiğimiz parçalarda görüldüğü üzere Necîb Mahfûz, Kâmil amcanın şişman vücudunu; et-Tayyib Sâlih, Zeyn'in yüzünü ve vücudunu; Mahmud Teymûr kitapevini; Muhammed Teymûr, hocayı; Gassân Kenefânî, saka kuşunu; Yusuf İdrîs, gecenin sessizliğini; Ğâde es-Semmân, eski evi; yine Necîb Mahfûz, gecenin romantizmini; Muhammed Teymûr, sabahın güzelliğini tasvir ederken duyu organlarına ilaveten hislerinden de yararlanarak kişi, hâdise veya bir olgunun resmini okuyucunun zihnine canlı bir şekilde aktarmışlardır.